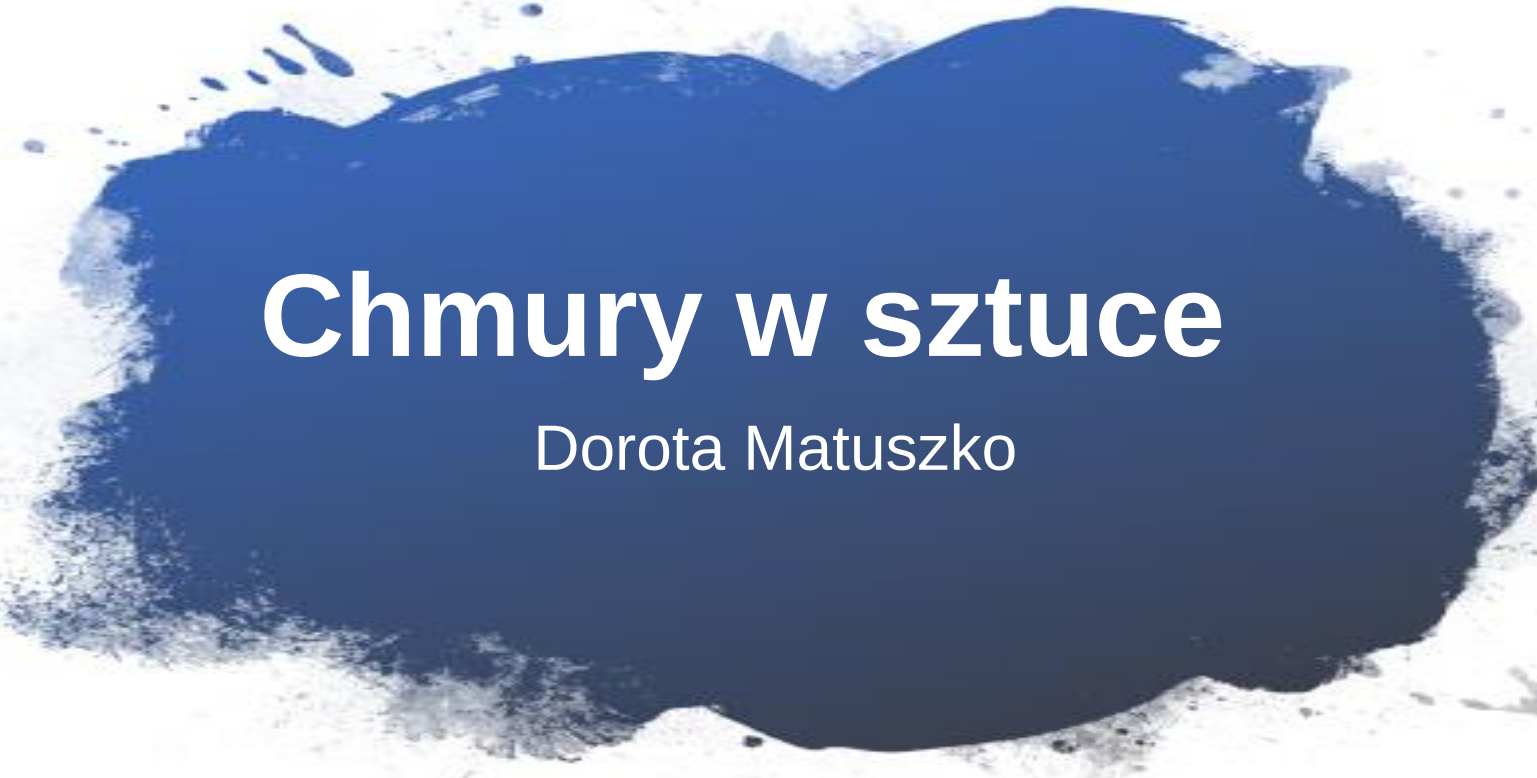




Chmury w sztuce

Dorota Matuszko

Festiwal literacki „Patrzac na wschód”,
Buda Ruska, 11-15 sierpnia 2021

*U nas dość głowę podnieść: ileż to widoków!
Ileż scen i obrazów z samej gry obłoków!
Bo każda chmura inna: na przykład jesienna
Pełźnie jak żółw leniwa, ulewą brzemienią,
I z nieba aż do ziemi spuszcza długie smugi
Jak rozwite warkocze, to są deszczu strugi;
Chmura z gradem, jak balon, szybko z wiatrem leci,
Kągła, ciemnobłękitna, w środku żółto świeci,
Szum wielki słyszeć wokoło. Nawet te codzienne,
Patrzcie Państwo, te białe chmurki, jak odmienne!
Zrazu jak stada dzikich gęsi lub łabędzi,
A z tyłu wiatr jak sokół do kupy je pędzi;
Ściskają się, grubieją, rosną, nowe dziwy!
Dostają krzywych karków, rozpuszczają grzywy,
Wysuwają nóg rzędy i po niebios sklepie
Przelatują jak tabun rumaków po stepie:
Wszystkie białe jak srebro, zmieszały się – nagle
Z ich karków rosną maszty, z grzyw szerokie żagle,
Tabun zmienia się w okręt i wspaniale płynie
Cicho, z wolna, po niebios błękitnej równinie!*

Adam Mickiewicz - Pan Tadeusz





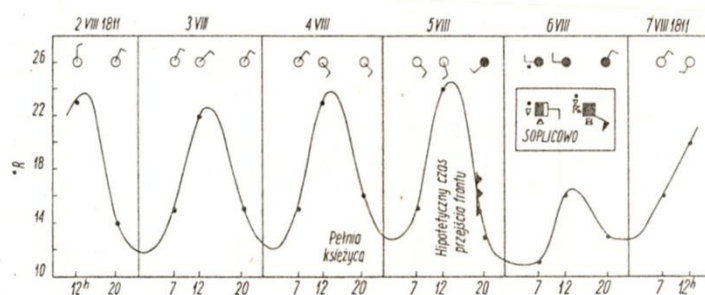
Punkt widokowy
„**U Pana Tadeusza**”,
z którego widać północno-
wschodnią część Suwalskiego
Parku Krajobrazowego.
Początek szlaku turystycznego
wokół jeziora Jaczno.

Smolniki, tu Andrzej Wajda
w 1998 roku nakręcił swój film
na motywach poematu
Adama Mickiewicza

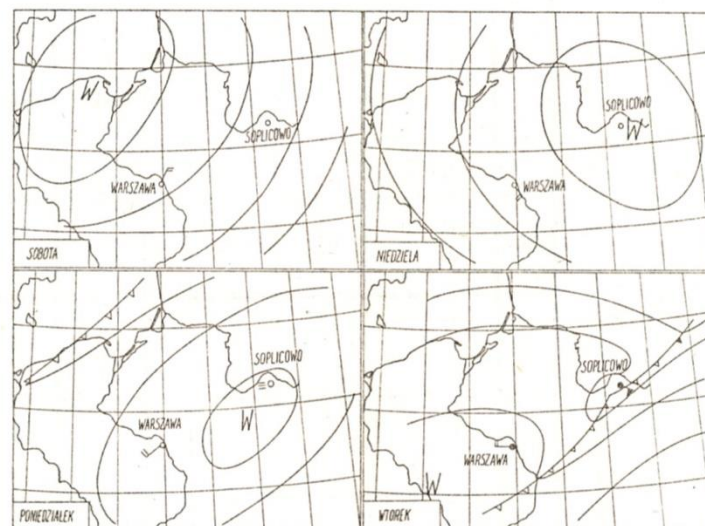


METEOROLOGIA W „PANU TADEUSZU”

Opisy zjawisk, zestawione chronologicznie, dają obraz ostatniego okresu kompleksu pogody wyżowej, kończącego się przejściem aktywnego frontu chłodnego z rozwiniętym na nim zawirowaniem o charakterze trąby powietrznej i towarzyszącą mu silną ulewą.



Hipotetyczne sytuacje synoptyczne nad ziemiami polskimi w dniach 3–6 sierpnia 1911 roku



Przebieg pogody w Warszawie 3–7 sierpnia 1911 roku (na podstawie wyników obserwacji A. Magiera)

Uwaga. Przebieg temperatury ma charakter rekonstrukcji.

CHMURY W „PANU TADEUSZU”



CHMURY W „PANU TADEUSZU”



Poranne mgły



Cumulus humilis i mediocris



Cumulus congestus



Cumulonimbus



Cumulonimbus



Cirrus

CHMURY W „PANU TADEUSZU”

Opisy chmur mają nie tylko charakter realistyczny, ale są także symbolami utraconej Ojczyzny („Pan Tadeusz”, Księga 3):

„Te Państwa niebo włoskie, jak o niem słyszałem,

Błękitne, czyste, wszak to jak zamarzła woda!

Czyż nie piękniejsze stokroć wiatr i niepogoda?

U nas dość głowę podnieść: ileż to widoków!

Ileż scen i obrazów z samej gry obłoków....!”



Cumulus



Stratocumulus

CHMURY W LITERATURZE

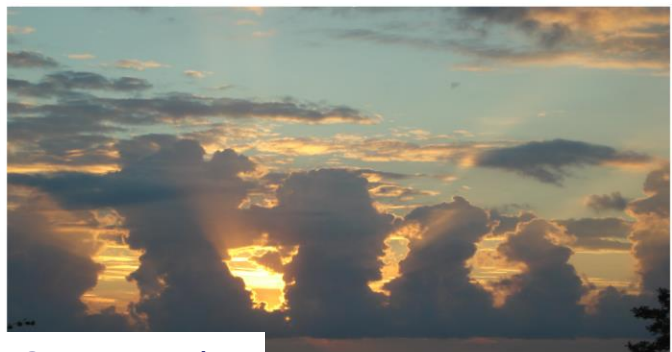
Piękno i ulotność chmur zafascynowały polską noblistkę **Wisławę Szymborską**, która często w swojej twórczości odwołuje się do chmur; (...) „*zapadnę się cała... w kierunku chmur odbitych*” oraz (...) „*Chmury z kolei prowadzą do Nieba*” (tom: Koniec i początek); jest autorką zbioru poświęconemu chmurom oraz wiersza pt. „*Chmury*”.



„Chmury” Wisława Szymborska

*Z opisywaniem chmur
musiałabym się bardzo spieszyć -
już po ułamku chwili
przestają być te, zaczynają być inne.
Ich właściwością jest
nie powtarzać się nigdy
w kształtach, odcieniach, pozach
i układzie.*

*Nie obciążone pamięcią o niczym,
unoszą się bez trudu nad faktami.
Jacy tam z nich świadkowie
czegokolwiek -
natychmiast rozwiewają się na
wszystkie strony.
W porównaniu z chmurami
życie wydaje się ugruntowane,
omal że trwałe i prawie że wieczne.*



Statocumulus



Cirrus

*Przy chmurach
nawet kamień wygląda jak brat,
na którym można polegać,
a one, cóż, dalekie i płóche kuzynki.
Niech sobie ludzie będą, jeśli chcą,
a potem po kolei każde z nich umiera,
im, chmurom, nic do tego
wszystkiego bardzo dziwnego.
Nad całym Twoim życiem
i moim, jeszcze nie całym,
paradują w przepychu jak paradowały.
Nie mają obowiązku razem z nami
ginać.
Nie muszą być widziane, żeby płynąć.*

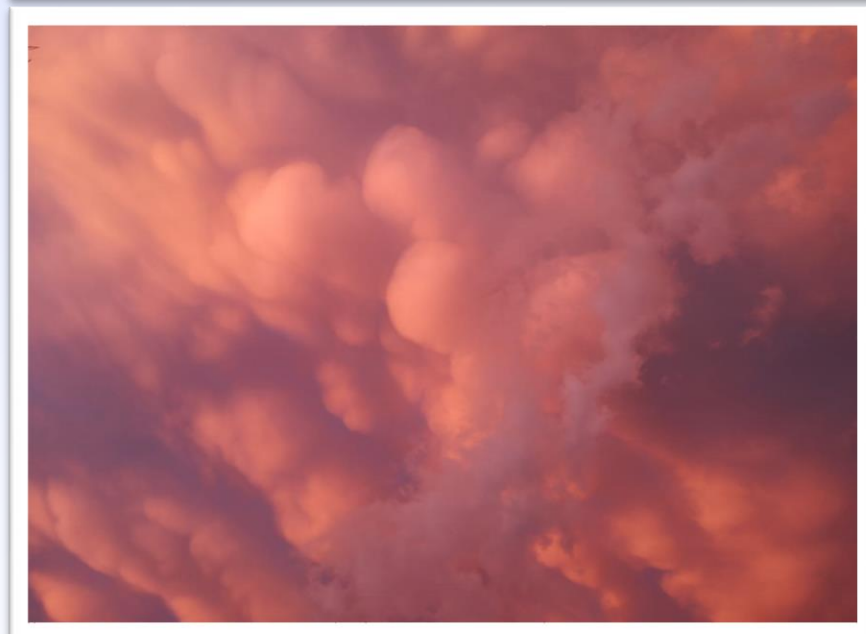
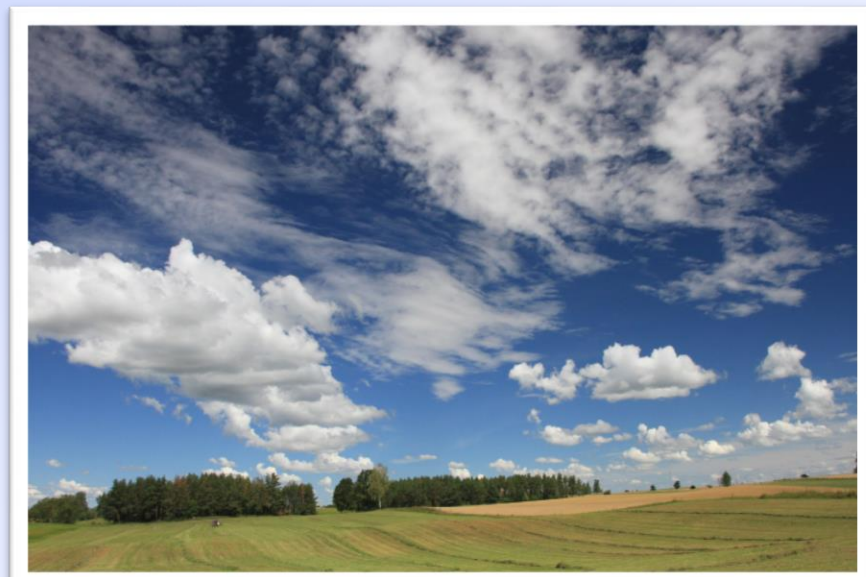
„Obłoki” Czesław Miłosz

*(...) Obłoki, straszne moje obłoki,
jak bije serce, jaki żal i smutek ziemi,
chmury, obłoki białe i milczące,
patrzę na was o świcie oczami łez pełnemi
i wiem, że we mnie pycha, pożądanie
i okrucieństwo, i ziarno pogardy
dla snu martwego splatają postanie,
a kłamstwa mego najpiękniejsze farby
zakryły prawdę. Wtedy spuszczam oczy
i czuję wicher, co przeze mnie wieje,
palący, suchy. O, jakże wy straszne
jesteście, stróże świata, obłoki! Niech zasną,
niech litościwa ogarnie mnie noc. (...)*



„Chmura” Ryszard Kapuściński

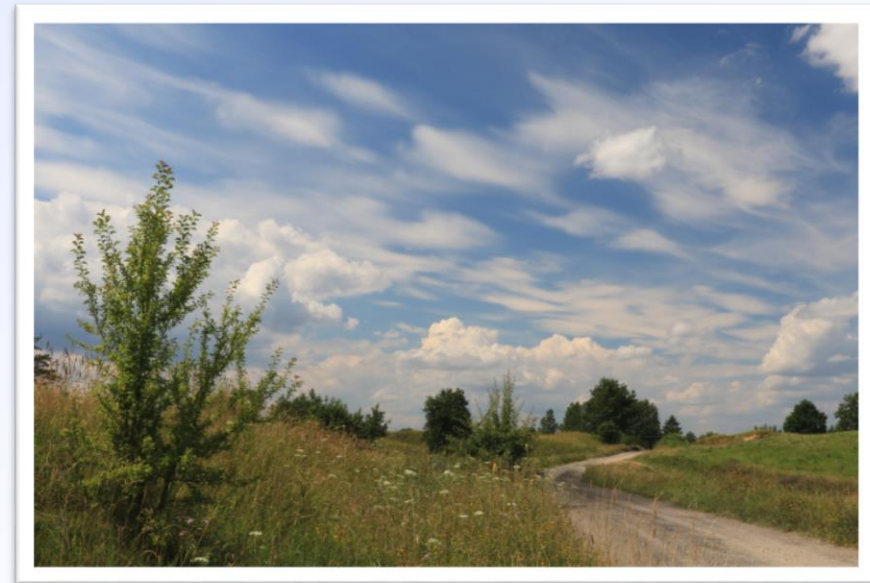
*Chmura
jako metafora
ale także chmura żywa
ruchliwe prazwierzę
w ciągłym poszukiwaniu
kształtu formy geometrii
miejsca, a tu
jedni wznoszą modły żeby przyszła
inni błagają odejść
wiecznie pod presją sprzecznych pragnień
ofiara ludzkiego niezdecydowania
przeciwstawnych interesów
stąd tyle snucia się po niebie
wahań
gdzie się w końcu podziąć.*



„Chmura”

Maria Pawlikowska-Jasnorzewska

*W turkusowej sadzawce
wśród chmur,
jestem piękną, foremną
wodnicą
- lecz tak zmienną,
jak samo niebo:
twórczym wiatrem
rzeźbiona nicość...
Potwornieję,
piers mi ciężka rośnie,
cudne formy
drą mi się i mącą
i rozwiewam się -
tęsknie, żałośnie,
w siwą chmurę,
o formie marzącą...*



„Chmury” Juliusz Słowacki

*Do was, chmury,
Wzrok ponury
Skrą i łzami!
Sam na ziemi
Pod czarnemi
Chmur wiankami.*

*Jak duch trumny,
Smutkiem dumny,
Nad szmer domów,
Trzymam skronie
Tam - w koronie*

*Chmur i gromów.
Gdzie wam droga,
Chmury Boga!
Mnie weźmiecie.
Bo ja ciemny,
Mgłą tajemny,
Sam na świecie.*

*Tam! za wami,
Gdzie wichrami
Burza kręci,
Łzą do łzawić,
Do błyskawic
Skrą pamięci.*

*Lecę! błyskam!
Skrami ciskam,
Jutro zmarły.
Patrzcie na mnie,
Żyście za mnie,
Ludzie! karły!*

*Tu wam, ludzie,
Na ziem grudzie
Mogił grzędy:
Gdzie chmur droga
Z wichrem Boga,
Mnie*

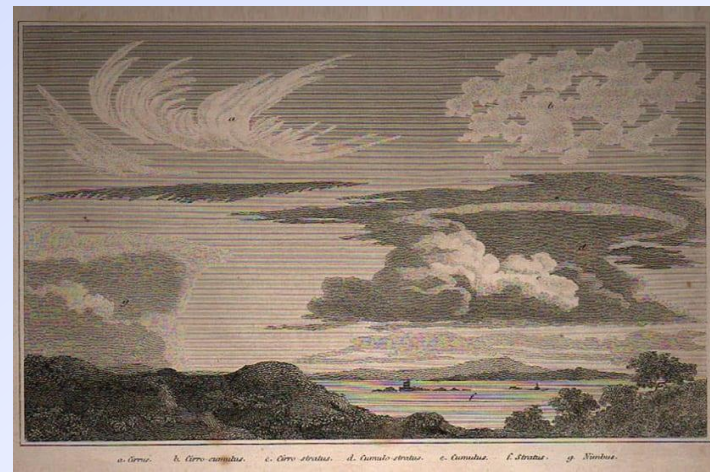


CHMURY W LITERATURZE

Słynny niemiecki poeta
Johann Wolfgang **Goethe** (1827)
poświęcił cztery ze swoich poematów
Howardowi, twórcy klasyfikacji chmur,
a także w poetycki sposób opisał
poszczególne rodzaje chmur:

Cumulus

*A gdy się zdarzy w wyższej atmosferze,
Że solidniejsze chmura kształty bierze,
Niebawem pysznie swe kłęby wypiętrza,
Pręży się władczo, zwalista, potężna,
I co was trwoży i dziwi niezmiernie,
To w górze groźba, a na dole drżenie.*

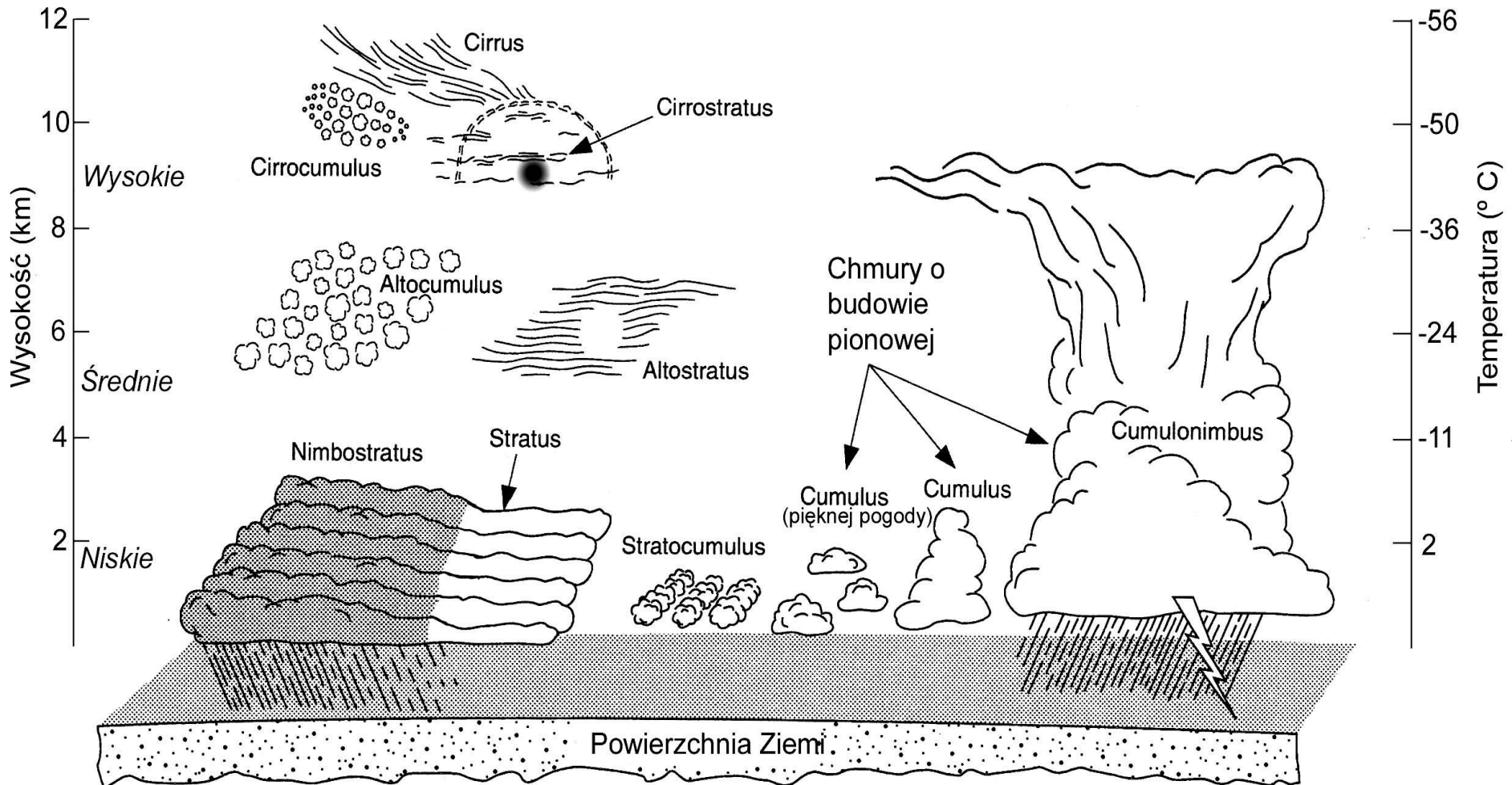


<https://www.meteorologiaenred.com/pl/luke-howard.html>



MIĘDZYNARODOWA KLASYFIKACJA CHMUR

(Howard, 1803)



MIĘDZYNARODOWA KLASYFIKACJA CHMUR

(2017)

Rodzina (3) — wysokość występowania

Rodzaj (10) — wygląd zewnętrzny

Gatunek (15) — szczegóły kształtów i różnice w budowie wewnętrznej

Odmiana (9) — uporządkowanie członów chmury lub stopień przeświecania

Zjawiska szczególne (11) — człony przylegające do chmury głównej

Chmury towarzyszące (4) — oddzielone lub częściowo złączone z chmurą główną

Chmury orograficzne i chmury szczególne (5)

SMUGI KONDENSACYJNE – *Cirrus homogenitus*

„Tam z dołu poznają nas po perłowobiałej wstędze, którą samolot, kiedy leci na znacznej wysokości, ciągnie za sobą niby ślubny welon panny młodej. Wstrząs spowodowany przelotem szybkiej jak meteor maszyny wywołuje krystalizację pary wodnej zawartej w atmosferze. I oto rozwijamy za sobą smugę pierzastych obłoczków z igieł lodowych. Jeśli warunki sprzyjają powstaniu chmur ślad ten będzie rósł powoli, aż urośnie do chmury wieczornej zawieszanej nad polami...”

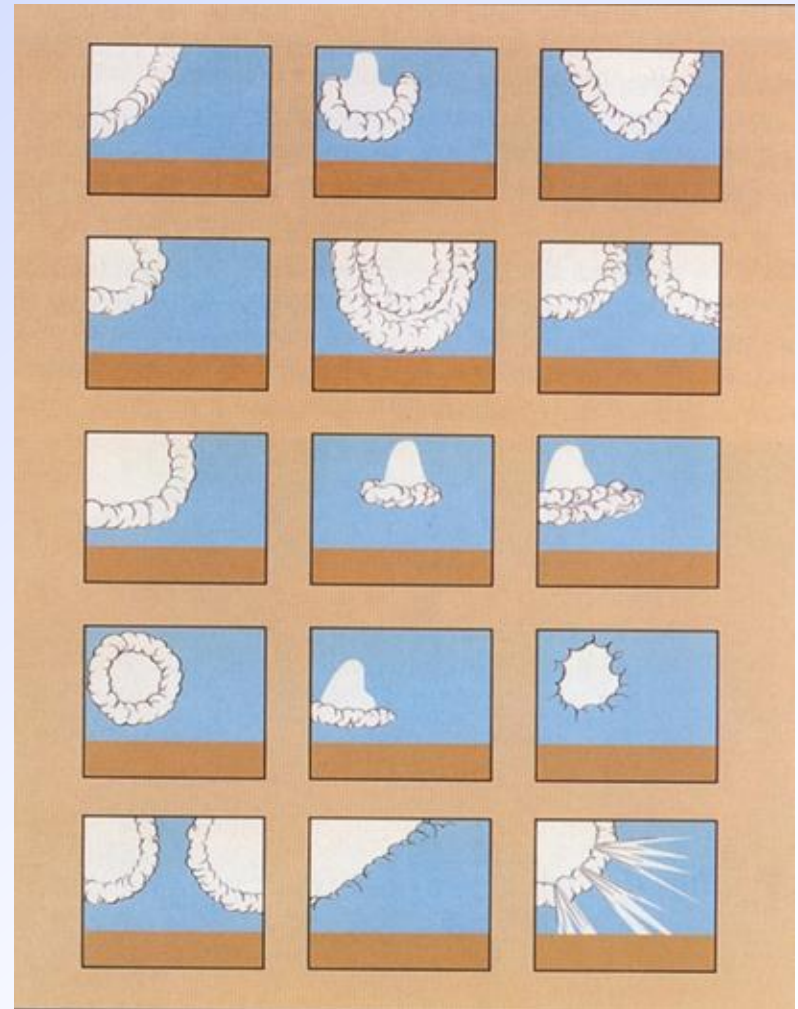
Antoine de Saint-Exupéry. Pilot wojenny



CHMURY W MALARSTWIE

W malarstwie, percepcja chmur i zjawisk meteorologicznych była często efektem zmysłu obserwacyjnego artysty, wyczucia palety, a także obowiązującego kanonu piękna.

Część malarzy nie malowała z natury, tak więc widoki chmur i nieba na ich obrazach nie były fotograficznym odbiciem rzeczywistości.



CHMURY W MALARSTWIE

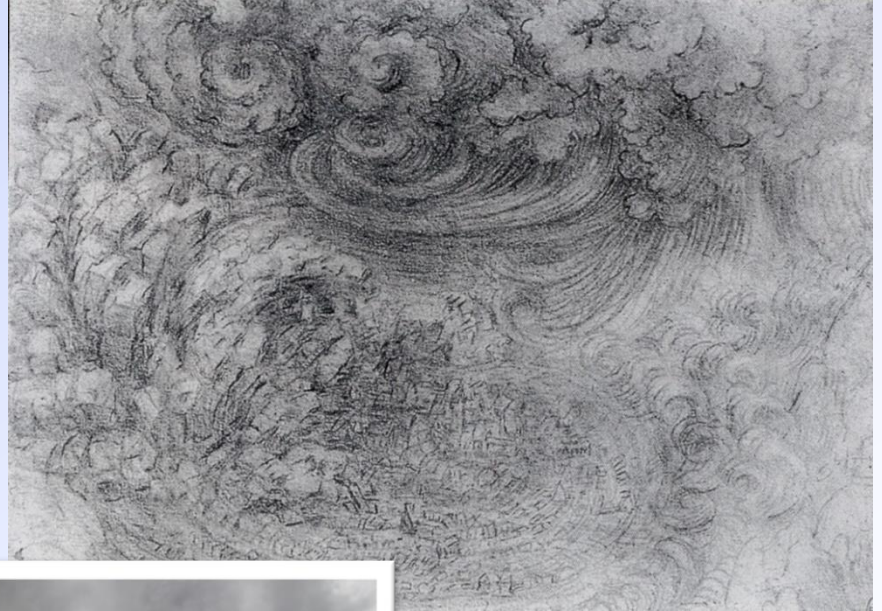
Wygląd nieba, chmury mogły być dodatkiem, rekwizytem, często o charakterze symbolicznym.



Bitwa pod Grunwaldem. Jan Matejko, 1878.

CHMURY W MALARSTWIE

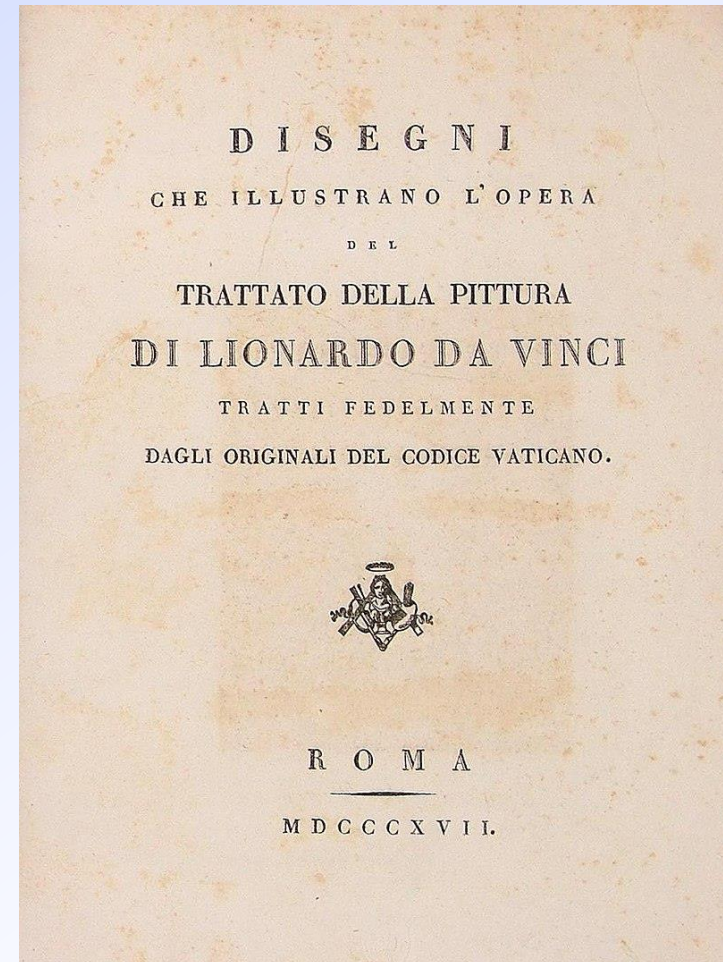
Leonardo da Vinci, 1515, Windsor



CHMURY W MALARSTWIE

[„...Aby przedstawić nawałnicę, ukazesz wpierw chmury, postrzępione i rozwiane, pędzące za kierunkiem wiatru, wraz z piaszczystym pyłem unoszącym się z brzegów morskich; a także gałązki i liście uniesione potęgą wiatru, lecące w powietrzu wraz z innymi lekkimi przedmiotami; drzewa i rośliny gnące się ku ziemi, jakby chciały nadążyć za biegiem wiatru, z gałęziami wykręconymi wbrew swemu stanowi naturalnemu, z odwróconymi i splątanymi liśćmi (...)]

„Chmury mają tym więcej czerwieni, im bliżej znajdują się od horyzontu, a tym mniej czerwieni, im są bardziej oddalone od horyzontu”.



Leonardo da Vinci, 1530,
Traktat o malarstwie

CHMURY W MALARSTWIE

Wiliam Turner

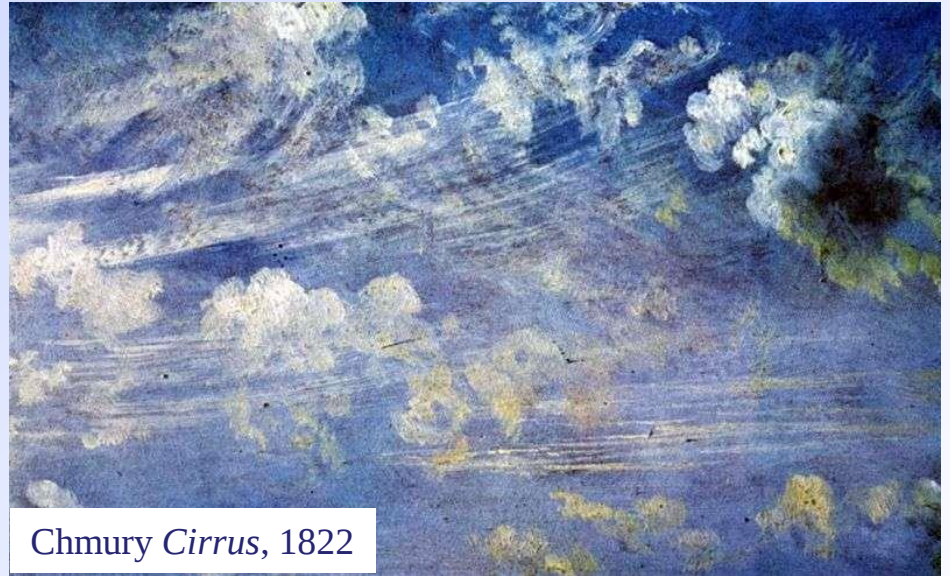


Studium chmur, 1830



Chmury, 1822

John Constable



Chmury Cirrus, 1822

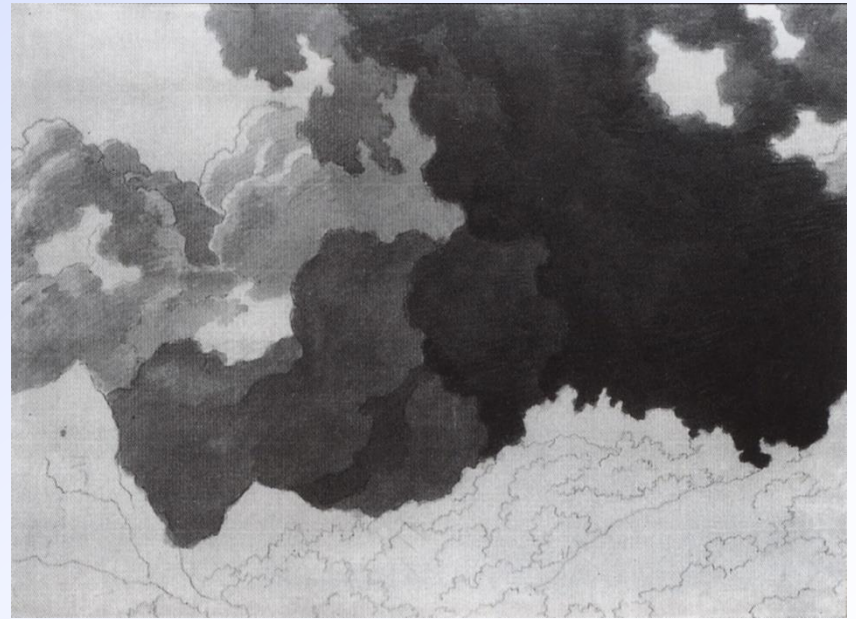


Chmury, 1827

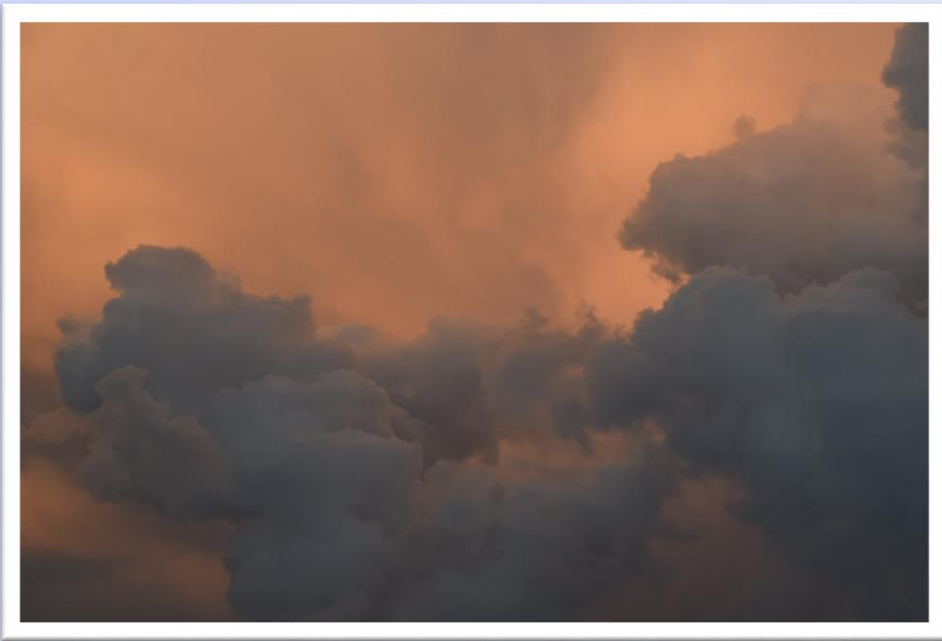
CHMURY W MALARSTWIE



John Constable, 1821, Londyn



Alexander Cozens, 1772, Londyn



CHMURY W MALARSTWIE

Vincent van Gogh



Biały dom w nocy

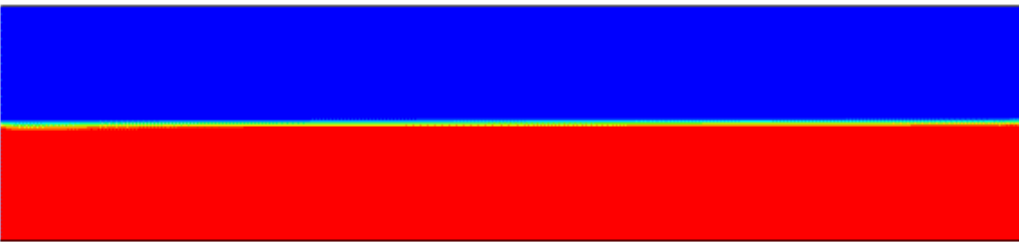


Cirrostratus (halo)



Pole pszenicy pod zachmurzonym niebem

CHMURY W MALARSTWIE



Vincent van Gogh, *The Starry Night*, 1889



fluctus

Chmury Kelvina-Helmholtza

CHMURY W MALARSTWIE

Wielu artystów czerpało inspirację z obserwacji wyglądu nieba. Fascynował ich kolor nieba i chmur, oświetlenie, przenikanie i rozpraszanie światła słonecznego przez chmury. Szczególny zachwyt budził w nich wygląd chmur podczas wschodów i zachodów słońca.



Claude Monet, 1840-1926,
Wschód słońca

CHMURY W MALARSTWIE

Dzieła klasycznej malarskiej szkoły włoskiej charakteryzuje żywy błękit nieba. Artyści tworzący w środkowej i północnej Europie używali łagodnych, subtelnych odcieni; bladoniebieskie lub ołowiane tło nieba przesycane było rozproszonym światłem słonecznym, w którym przedmioty nie rzucają cieni.



Jacob van Ruisdael, 1670,
Muzeum miejskie w Berlinie

CHMURY W MALARSTWIE

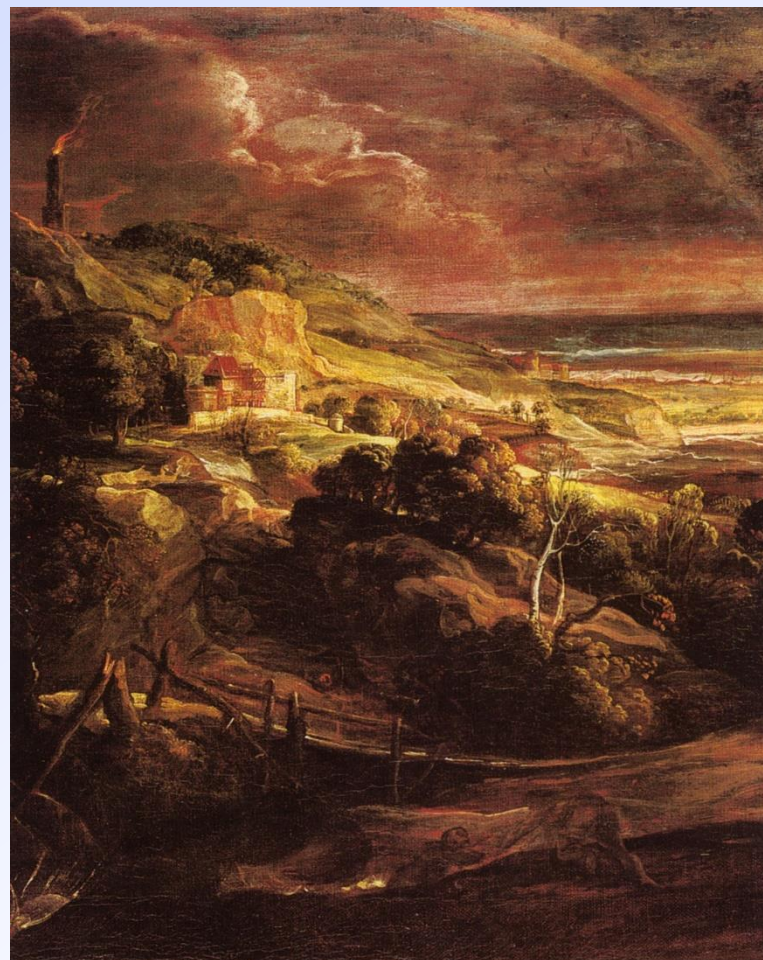


Jan van Goyen, 1646, Muzeum miejskie w Berlinie

CHMURY W MALARSTWIE

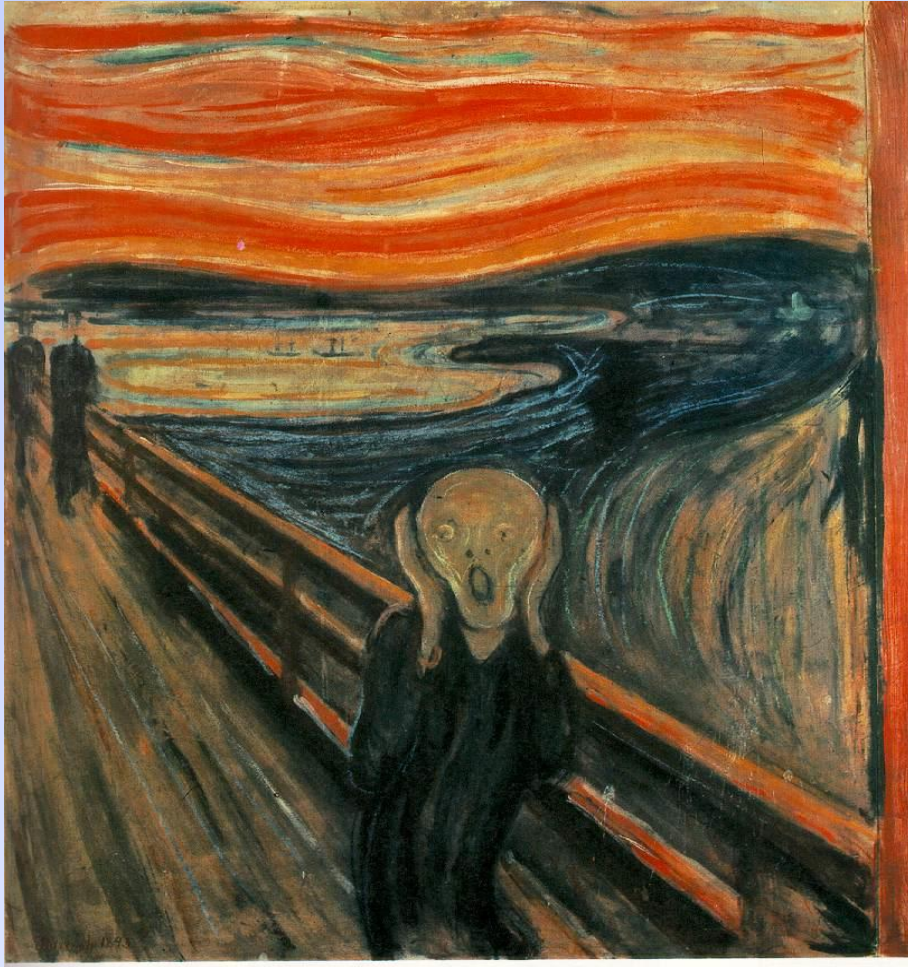


Adriaen van de Velde, 1660,
Muzeum miejskie w Berlinie



P.P. Rubens, 1620,
Muzeum miejskie w Berlinie

CHMURY W MALARSTWIE



Edward Munch, 1863-1944, Krzyk



CHMURY W MALARSTWIE POLSKIM



Konrad Krzyżanowski, Chmury w Finlandii



Ferdynand Ruszczyc, "Ziemia"

Maksymilian Gierymski, Jesień w miasteczku, 1868

CHMURY W MALARSTWIE POLSKIM



Zakopane w zimie Jan Stanisławski



Tyniec Jan Stanisławski



Ruiny zamku trockiego pod Wilnem
Wojciech Gerson

RZEŹBY CHMUR

Cumulus Asamus

Chmury barokowe

braci **Asamus**:

Cosmy Damiana (1686-1739)

i Egida Quirina (1692-1750)

Kościóły w Bawarii:

Weltenburg

Rohr

Osterhofen

Freisinger

Monachium



POGODA W MUZYCE

Kompozytorzy przy użyciu bogactwa dźwiękowego instrumentów smyczkowych, dętych i perkusyjnych, są w stanie oddać muzycznie nastroje pogody, szum deszczu, świst wiatru, odgłosy grzmotów. Wiele utworów opisuje pogodę **różnych pór roku**.

- „Cztery pory roku” – Antonio Vivaldiego
- Oratorium „Pory roku” – Franz Joseph Haydn
- Balet „Pory roku” – Aleksander Głazunow
- Suita na fortepian „Pory roku” – Piotr Czajkowski

POGODA W MUZYCE

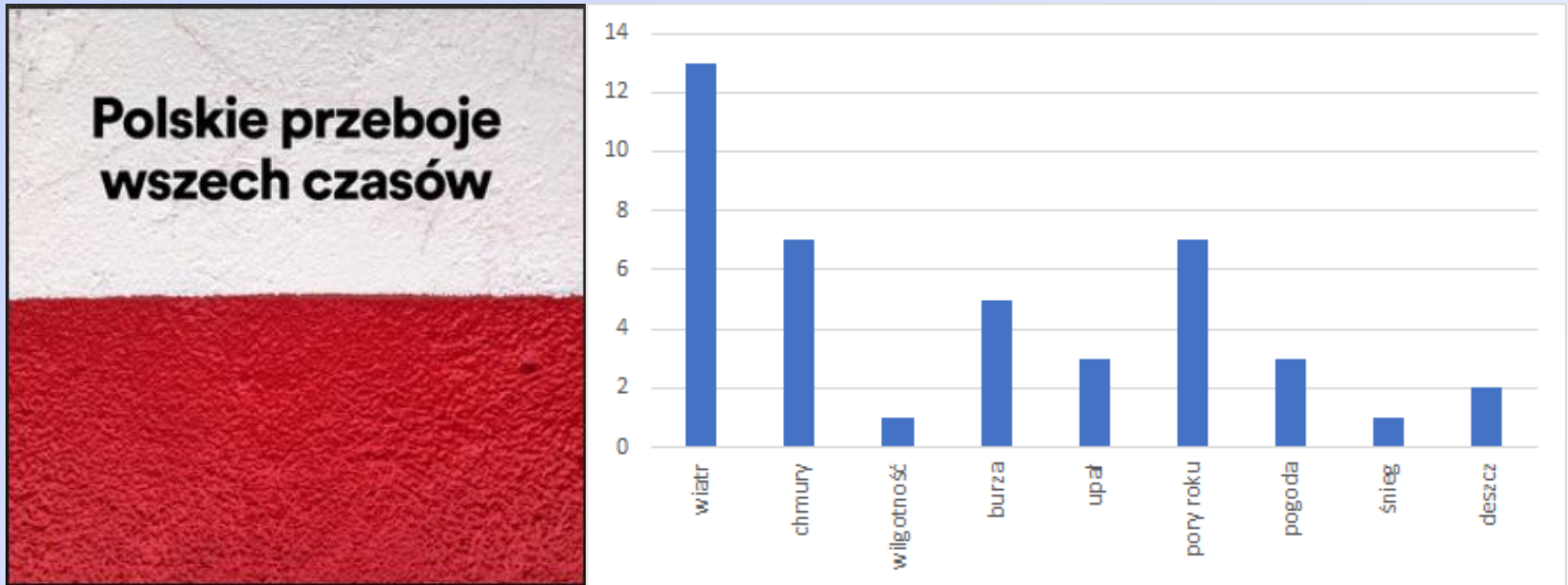
Burze stanowią element pogody, doceniany przez kompozytorów wszystkich epok:

- „Contredans” W. A. Mozarta nosi tytuł „Burza”
- W Symfonii „Wieczór” J. Haydna ostatni utwór ma tytuł „La Tempesta” (burza)

Motyw burzy odnajdujemy w utworach:

- „Wilhelm Tell” G. Rossiniego
- „Cyrulik Sewilski” G. Rossiniego
- „Symfonia Fantastyczna” H. Berlioza
- „Die Walkure” R. Wagnera
- Polka z grzmotami i błyskawicami J. Straussa Jr.
- „Izrael w Egipcie” G.F. Haendla
- Sonata No. 17 na fortepian (opus 31) Ludwika van Beethovena

CHMURY A MUZYKA



Z 98 utworów znajdujących się na liście w 29 było wspomnienie o elementach pogody/klimatu

Magia obłoków – czwarty album [Marka Grechuty](#), wydany w [1974](#)
Piosenka Świat-w-obokach, sł. R. Krynicki

Ryszard Krynicki - Świat w obłokach

*Świat wokół ciebie się zmienia, zmieniają się
pory roku.*

*Stopy twe więzi ziemia, a oczy magia obłoków.
Obłoków wiedza tajemna, obłoków fantasmagoria,
obłoków cudze spojrzenia, obłoków pewność ulotna.*

*Jak obłok wiedza tajemna, jak obłok
fantasmagoria,
jak obłok cudze spojrzenia, jak obłok pewność
ulotna.*

*Jak obłok, jak obłok
jak obłok, jak obłok*

*Jak obłok, jak obłok
jak obłok, jak obłok*

Rodzaje chmur



Fot. D. Matuszko

wygląd zewnętrzny

Gatunki chmur



szczegóły kształtów i różnice w budowie wewnętrznej

Odmiany chmur



uporządkowanie członów chmury lub stopień przeświecania

Zjawiska szczególne



człony przylegające do chmury głównej

Chmury towarzyszące



pileus



velum



pannus



flumen

oddzielone lub częściowo połączone z chmurą główną

Chmury orograficzne



Chmury szczególne (genitus)

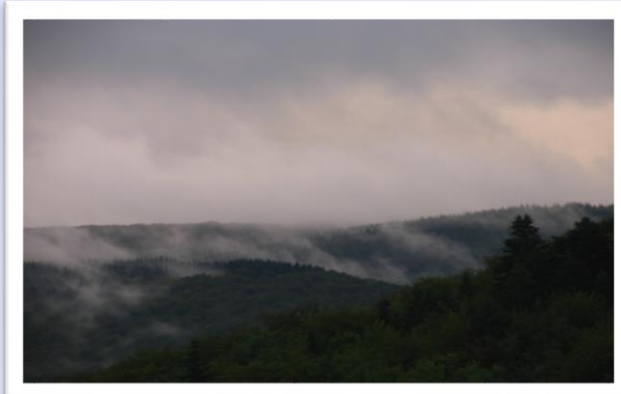
flammagenitus



cataractagenitus



silvagenitus

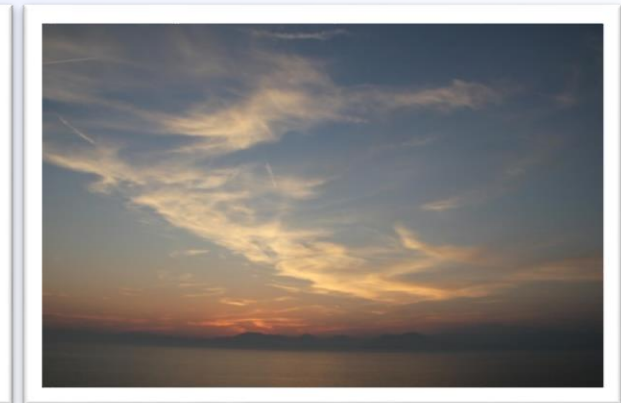


https://en.wikipedia.org/wiki/Pyrocumulus_cloud

homogenitus



homomutatus



Uwarunkowane czynnikami lokalnymi